

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МЕДВЕДЄВА МАРІЯ ЄВГЕНІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., доцент
_____ І.В. Богінська
«_____» _____ 2021 р.

ЗАКОРДОННІ УКРАЇНЦІ В ПУБЛІЧНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:
Паніна І.Г., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики, к.і.н.

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Медведєва М.Є. Закордонні українці в публічній дипломатії України. Спеціальність 291 “Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено ступінь реалізації публічної дипломатії в Україні. Показана залученість української діаспори до публічної дипломатії та наявність інституцій для ефективної реалізації публічної дипломатії в Україні. Була встановлена необхідність співробітництва з українською діаспорною групою за кордоном. Досліджені існуючі напрями співробітництва з співвітчизниками в Канаді та основні напрями взаємодії України з представниками української діаспори в інших країнах. Сформульовані подальші можливі напрями співробітництва із закордонним українством.

Ключові слова: закордонне українство, українська діаспора, публічна дипломатія, нова діаспора, культурна дипломатія, Україна.

53 с., 1 табл., 2 рис., 1 дод., 19 джерел.

Табл 1. Рис 2. Бібліограф.: 42 найм.

ABSTRACTS

Medvedieva M. Ukrainians abroad in public diplomacy of Ukraine. Specialty 291 “International Relations, Public Communications and Regional Studies”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

In the qualification (bachelor's) work the degree of realization of public diplomacy in Ukraine is investigated. The involvement of the Ukrainian diaspora in public diplomacy and the availability of institutions for the effective implementation of public diplomacy in Ukraine are shown. The need for cooperation with the Ukrainian diaspora group abroad was also identified. The existing areas of cooperation with compatriots in Canada and the main areas of Ukraine's interaction with representatives of the Ukrainian diaspora in other countries are studied. Further possible directions of cooperation with the Ukrainian diaspora are formulated.

Keywords: Ukrainian diaspora, public diplomacy, new diaspora, cultural diplomacy, Ukraine.

53 pp., 1 table, 2 figures, 1 appendix, 19 sources.

Table. 1, Fig. 2, Bibliography: 42 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ Й КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	
1.1. Публічна дипломатія як інструмент зовнішньої політики	6
1.2. Мета, завдання й напрями публічної дипломатії України.....	12
1.3. Інституційна складова реалізації публічної дипломатії.....	17
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	
2.1. Сучасний стан реалізації публічної дипломатії в Україні	23
2.2. Вплив діаспорних груп на зовнішню політику України.....	27
2.3. Залученість української діаспори до публічної дипломатії України	32
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ Й ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА З УКРАЇНСЬКОЮ ДІАСПОРОЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ	
3.1. Можливості співробітництва з українською діаспорою в Канаді	35
3.2. «Нова діаспора» як елемент зовнішньої політики України.....	40
3.3. Подальші можливі напрями співробітництва з українською діаспорою	42
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	46
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що українська діаспора в ХХІ ст. стає все більш важливим гравцем у політичному, економічному, освітньому, спортивному, культурному житті країн, які приймають. Така ситуація з діаспорою може суттєво вплинути на процес прийняття рішень, роботу державних установ та загальні соціальні тенденції в країнах прийому, а отже, і на зміст та якість співпраці між країнами, що приймають та Україною. Її залученість до реалізації публічної дипломатії вкрай важлива з метою покращення іміджу нашої країни.

Мета дослідження – визначити роль закордонного українства в реалізації публічної дипломатії України, оцінити її сучасний стан і перспективи.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та вирішені такі **завдання**:

- визначити мету та напрями публічної дипломатії України;
- проаналізувати наявність інституцій для ефективної реалізації публічної дипломатії в Україні;
- здійснити оцінку сучасного стану реалізації публічної дипломатії в Україні;
- визначити ступінь залученості української діаспори до публічної дипломатії України;
- дослідити існуючі напрями співробітництва з співвітчизниками в Канаді;
- сформулювати подальші можливі напрями співробітництва з українською діаспорою.

Об'єктом є публічна дипломатія в Україні.

Предметом дослідження виступає діяльність закордонного українства щодо реалізації публічної дипломатії України та його взаємодія у цій сфері з іншими стейкхолдерами.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів роботи полягає в поглибленні теоретичних засад, а також в аналізі залучення української діаспори до публічної дипломатії України. Основні положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть стати матеріалом подальшого удосконалення нормативно-правових параметрів реалізації публічної дипломатії та співробітництва з українською діаспорою.

Апробація. Основні положення бакалаврської роботи, висновки та рекомендації були апробовані в рамках V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми гуманітарних, технічних і природничих наук» 25.03.2021 року.

Структура бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків, списку джерел і літератури (42 найменувань), додатку. Повний обсяг бакалаврської роботи становить 53 сторінки. Загальний обсяг тексту бакалаврської роботи 45 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ Й КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

1.1. Публічна дипломатія як інструмент зовнішньої політики

Публічна дипломатія почала відігравати неабияку роль в зовнішній політиці будь-якої країни. Для того, щоб почати розгляд її основних засад та інструментів реалізації потрібно чітко окреслити, що ми розуміємо під цим терміном. Сам термін «публічна дипломатія» був введений в науковий обіг в 1965 році, коли Едмунд Галліон, кадровий дипломат і декан факультету права і дипломатії Університету Тафтса, створив Центр громадської дипломатії Едварда Р. Мерроу. В інформаційних матеріалах Центру даний термін описується як вплив суспільних настроїв на формування і реалізацію зовнішньої політики. Він охоплює аспекти міжнародних відносин, що виходять за рамки традиційної дипломатії включаючи:

- формування урядами громадської думки в інших країнах;
- взаємодія інтересів приватних груп з різних країн;
- інформування людей про міжнародні справи та їх вплив на внутрішню політику;
- спілкування між тими, чия функція – спілкування, такими як дипломати та іноземні журналісти;
- процес міжкультурного спілкування [32].

Гріффін Мелоун розширює це визначення, включаючи необхідність розуміння інших факторів як основоположних для успіху публічної дипломатії: «Якщо ми хочемо досягти успіху в наших зусиллях по формуванню розуміння для нашого суспільства та нашої політики, в першу чергу ми повинні зрозуміти лейтмотиви, культуру, історію та психологію народів, з якими ми хочемо спілкуватися, і, звичайно ж, їх мову» [32]. Колишній дипломат Джон Браун

описує публічну дипломатію як процес, що включає три ролі: поширення інформації, освіта та культурний обмін [32].

Політолог Джозеф Най описує публічну дипломатію як політичне вираження концепції м'якої сили, яку він представив на початку 1990-х років. У міжнародній політиці, влада – це здатність одного суб'єкта впливати на іншого для виконання певних дій, які в іншому разі не було б можливо реалізувати. Так, жорстка сила – це здатність одного суб'єкта змусити іншого виконувати певні дії та тактику, які включають військове втручання, примусову дипломатію та економічні санкції. М'яка сила, навпаки, відноситься до здатності переконати актора зробити ці дії без застосування сили. Серед інструментів м'якої сили можна виділити превентивну дипломатію, багатосторонню дипломатію, брендинг, культурний обмін, спорт, туризм, розвиток міграційної політики, діалогу культур та національних діаспор [31, с. 3].

М'яка сила полягає в культурі та політичних ідеалах країни. «Коли вам вдається змусити інших захоплюватися вашими ідеалами та бажати того, чого ви хочете. Спокуса завжди більш ефективна, ніж примус, і багато цінностей, такі як демократія, права людини і індивідуальні можливості, дуже привабливі». «Публічна дипломатія» є частиною концепції м'якої сили, яка за визначенням Джозефа Ная, є здатністю досягти очікуваної мети на основі добровільної участі союзників, а не шляхом примусу [21, с. 2].

Термін «публічна дипломатія» іноді розуміється як комбінація всіх дій і виразів різних суб'єктів, які сприяють створенню іміджу держави за кордоном, незалежно від того, чи справляють вони позитивний або негативний вплив. У цьому сенсі публічна дипломатія визначається американською письменницею Синтією Шнайдер як «все, що нація робить, щоб пояснити себе світові» [38, с. 2-4]. В аналогічному, але більш вузькому значенні «публічна дипломатія» використовується як загальний термін для всіх різних видів діяльності державних і недержавних суб'єктів, які сприяють створенню позитивного іміджу певної держави. У цьому розумінні дипломатія визначається словацьким

академіком Йозефом Батора як всі дії державних і недержавних суб'єктів, які сприяють підтримці та просуванню м'якої сили країни [21, с. 3-5].

Публічна дипломатія пов'язана з комплексом державних інститутів, підтримувана державою діяльність, яка спрямована на вплив громадської думки за кордоном і мета якої – реалізація зовнішньополітичних інтересів тієї чи іншої держави. Публічна дипломатія в цьому сенсі розуміється як свого роду доповнення або аналог «традиційної» міжурядової дипломатії, суть якої, навпаки, полягає в просуванні зовнішньополітичних інтересів держави шляхом переговорів з іноземними урядами та/або їх дипломатичними представниками. Іншими словами, публічна дипломатія є в цьому сенсі особливим виміром або формою дипломатії, яка спрямована на досягнення цілей зовнішньої політики шляхом впливу на громадську думку за кордоном, а не за допомогою прямих дипломатичних переговорів з офіційними представниками зарубіжних країн, як а ситуації з «традиційною» дипломатією.

Першим, хто визначив публічну дипломатію в цьому розумінні, був згаданий вище американець Едмунд Галліон. Він визначає публічну дипломатію як вплив на те, як групи і народи в інших країнах думають про міжнародні справи, реагують на нашу політику і впливають на політику своїх урядів. Від сучасних вчених можна побачити аналогічне розуміння. Наприклад, від американського експерта з проблеми публічної дипломатії Ханса Туха. Для Туха публічна дипломатія – це «процес спілкування уряду з іноземною громадськістю в спробі домогтися розуміння ідей та ідеалів своєї країни, а також її національних цілей та поточної політики» [40]. В аналогічному сенсі публічна дипломатія розглядається американським письменником Ентоні Пратканіс, який визначає її як «просування національних інтересів шляхом інформування та здійснення впливу на громадян інших країн» [36]. Деякі державні установи теж розуміють це аналогічним чином. Наприклад, група планування інтеграції Інформаційного агентства США (USIA) при Державному департаменті охарактеризувала

публічну дипломатію як «просування національних інтересів через розуміння, інформування та вплив на іноземну аудиторію» [23].

Колишній посол США в Сирії та Алжирі, старший радник державного департаменту громадської дипломатії Крістофер Росс виділив сім «стовпів» або принципів публічної дипломатії [37].

1. Забезпечити розуміння зовнішньополітичної аудиторії в тому вигляді, в якому вона є насправді, а не так, як говорять або думають інші;

2. Необхідність в політиці, що пояснює, демонструє та виправдовує раціональність її фундаментальних цінностей;

3. Подача послідовних, правдивих і переконливих закликів міжнародної спільноти;

4. Уміння адаптувати дзвінки під цільову аудиторію, складові якої постійно вивчаються;

5. Здійснення діяльності не тільки у вузьких цільових сегментах, але і через засоби масової інформації, друк і мовлення, націлені на широкий загал;

6. Співпраця з різними партнерами для включення нових представників цільової аудиторії;

7. Зв'язок і активні програми міжнародного обміну.

З інших подібних визначень публічної дипломатії, сформульованих вченими, варто згадати одне, запропоноване канадським експертом Еваном Х. Поттером. Для Поттера публічна дипломатія є спробою уряду однієї нації вплинути на громадську думку іншої нації з метою повернути політику цільової нації на користь» [35, с. 5-7].

Серед європейських вчених можна знайти й інші розуміння поняття публічної дипломатії, наприклад, у німецького експерта Даніеля Островскі, який визначає її як комплекс заходів, що вживаються державними акторами, які беруть участь у зовнішній політиці, які націлені на громадськість за кордоном, мета якого – посилення м'якої сили держави, яку представляють ці актори публічної дипломатії [34].

При виборі найбільш прийняттого визначення публічної дипломатії, яке є найбільш універсальним в теорії і практиці, раціонально працювати з такими інтерпретаціями, які:

- встановлені і широко використовуються в дипломатичній теорії та практиці;
- досить точні, щоб можна було ідентифікувати спектр діяльності публічної дипломатії на практиці, і в той же час також специфічний.

Отже, необхідним є розуміння публічної дипломатії як незалежного процесу або концепції, а не тільки як синонім або альтернативне значення для іншого явища. Якщо ми візьмемо до уваги три вищезазначених критерії, то для розуміння публічної дипломатії – для цілей теорії і практики дипломатії і, отже, також для цілей даної роботи – найкраще розуміти публічну дипломатію як комплекс заходів, що здійснюються або підтримуються державою, спрямованих на вплив на громадську думку за кордоном з метою досягнення або просування певних зовнішньополітичних інтересів.

Цікавим фактом є те, що у Франції публічну дипломатію часто називають терміном *diplomatie d'influence*, що буквально означає «дипломатія впливу». За своїм методом дії публічна дипломатія відрізняється від «традиційної» урядової дипломатії, яка базується на безпосередньому спілкуванні та обміні інформацією між дипломатами та/або державними діячами. З методу дії випливають засоби і прийоми, характерні для практичної реалізації цієї форми дипломатії. Оскільки публічна дипломатія в першу чергу намагається впливати на ширшу громадськість, при її практичній реалізації значною мірою використовуються засоби та прийоми масової комунікації. Вони працюють набагато менше в рамках «традиційної» урядової дипломатії. Причиною є той факт, що урядова дипломатія здебільшого передбачає пряме спілкування між дипломатами та/або державними діячами, що більш доречно реалізовувати на практиці за допомогою інших засобів та методів (наприклад, за допомогою методів переговорів).

В Україні відповідно до «Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки» публічна дипломатія є невід'ємною частиною стратегічних комунікацій держави. Вона є системою заходів, завдяки яким держава здійснює комунікацію з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей. Інструменти публічної дипломатії дають змогу значно розширити охоплення аудиторії, будувати нові партнерства, залучати представників сфер, що перебувають за межами сфери впливу офіційних органів влади (неурядових організацій, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ, молоді, лідерів суспільної думки та окремих громадян) [16].

Отже, доцільно розуміти публічну дипломатію як комбінацію дій, мета яких полягає в досягненні або підтримці певних зовнішньополітичних інтересів держави, що здійснюються з бажанням вплинути на думку іноземної громадськості за допомогою цілеспрямованої передачі відібраної інформації, але на основі діалогу. Необхідно ретельно відрізняти публічну дипломатію від державних зв'язків з громадськістю, які орієнтовані, передусім, на внутрішню, а не на іноземну громадськість, і чия місія полягає в тому, щоб інформувати громадськість, а не впливати на її думку відповідно до її власних цілей.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що публічна дипломатія включає державні програми в галузі культури, науки, освіти та інформації громадян та вироблення програм, що використовуються для сприяння національним інтересам країни шляхом інформування та впливу на іноземну аудиторію, але публічна дипломатія вимагає більшого, ніж те, що ми раніше називали «м'якою» силою. На відміну від класичної дипломатії, що визначається як інструмент, за допомогою якого глави держав чи урядів спілкуються на найвищих рівнях, публічна дипломатія фокусується на способах, за допомогою яких країна (або багатостороння організація, така як ООН), діючи свідомо чи несвідомо, на окремих людей або установи за допомогою формальних чи неформальних,

спрямовує спілкування з громадянами іншої країни. Як і класична дипломатія, публічна дипломатія передбачає, що для досягнення зовнішньополітичних цілей необхідний діалог, а не презентація з рекламою.

1.2. Мета, завдання й напрями публічної дипломатії України

З'ясувавши визначення публічної дипломатії, наступним кроком є чітке визначення мети і функції, оскільки лише знаючи, що публічна дипломатія повинна і може робити, можна давати оцінку її ефективності. Різні дефініції публічної дипломатії мають спільне розуміння того, що її основною метою є вплив на сприйняття, думки та ставлення людей в інших країнах таким чином, щоб вони відповідали інтересам зовнішньої політики своєї країни. Усі вони визнають, що публічна дипломатія спрямована не лише на вплив на еліту: вона працює поза межами традиційної дипломатії.

Сучасні академічні дискусії щодо впливу публічної дипломатії, як правило, пов'язують її з поняттям «м'якої сили», запропонованої Наєм, і як правило, приймають розмір м'якої сили країни як основний захід, за допомогою якого можна оцінити ефект своєї публічної дипломатії. Очевидно, що ресурс м'якої сили є матеріальною передумовою м'якої сили. Най вказує, що м'яка сила країни базується насамперед на трьох ресурсах: її культурі (у місцях, де вона приваблива для інших), її політичних цінностях (коли вона відповідає їм удома та за кордоном) та зовнішній політиці (коли вони розглядаються як законні та мають моральний авторитет). Публічна дипломатія відіграє важливу роль у процесі трансформації ресурсів м'якої влади в м'яку владу.

Уряди й інші учасники міжнародних відносин беруть участь у публічній дипломатії, використовуючи власні ресурси м'якої сили для залучення інших країн та формування м'якої сили. З іншого боку, використання непривабливих або неміцних ресурсів для здійснення публічної дипломатії не створить м'якої

сили і може дати протилежний результат. Наприклад, Джозеф Най пише: «Експорт голлівудських фільмів, сповнених наготи та насильства, до консервативних мусульманських країн може спричинити відштовхування» [32].

Виходячи з цієї теорії, функція публічної дипломатії полягає у перетворенні ресурсів м'якої влади в м'яку силу, тобто в використанні ресурсів м'якої влади для зміни поведінки інших країн шляхом залучення громадськості інших країн.

Рисунок 1.1 - Зв'язок Ная між публічною дипломатією та м'якою силою.

Ця схема (рис.1.1) вказує на процес перетворення «активів» в «ресурси м'якої сили». Згідно з визначенням Дж. Ная, «ресурси м'якої сили» відносяться до тих активів, які подобаються або підтримуються населенням інших країн і тому є для них привабливими. Самі активи (наприклад, певна культура, політичні цінності або політика) не змінюються. Таким чином, перетворення «активів» в «ресурси м'якої сили» насправді є зміною ставлення громадськості інших країн до певних «активів» іншої країни. Така зміна ставлення - це саме те, чого повинна і може досягти публічна дипломатія.

Згідно зі Стратегією публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки функція публічної дипломатії полягає в встановленні діалогу «держава-людина» з урахуванням різноманіття національної та глобальної аудиторії, а також сприяння міжособистісним контактам «людина-людина», що особливо актуально в епоху широкого використання цифрових інструментів та соціальних мереж. Публічна дипломатія є також інструментом зміцнення національної стійкості та протидії гібридним загрозам, дезінформації та фейкам [16].

У публічній дипломатії можна виділити основні напрями, позначені на малюнку (рис.1.2):

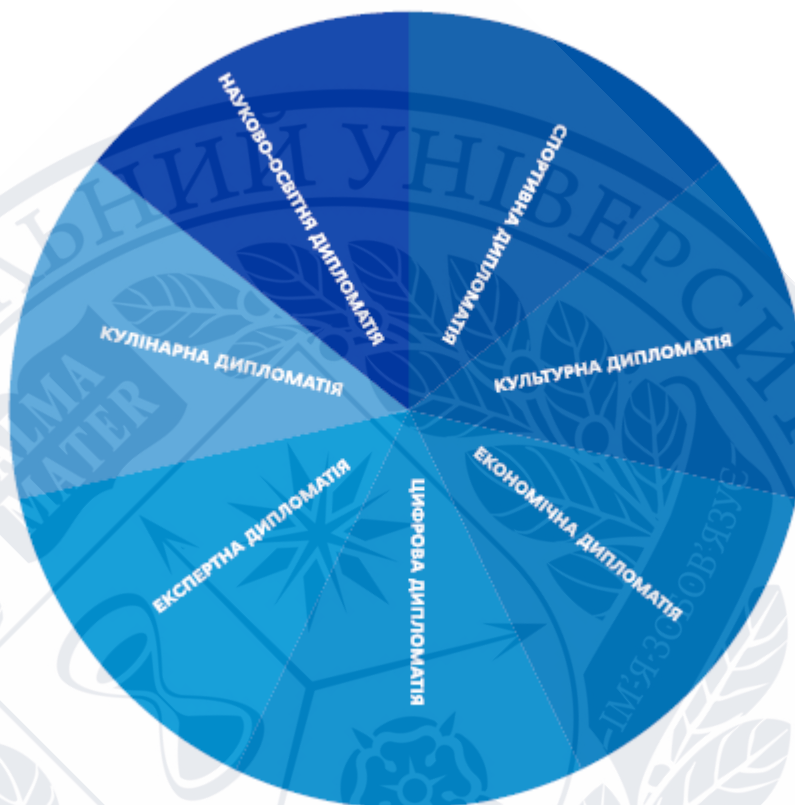

Рис. 1.2 - Напрями публічної дипломатії України¹

На рис.1.2. виділені такі напрями публічної дипломатії, як культурна, економічна, експертна, кулінарна, науково-освітня, спортивна і цифрова. Інструменти культурної та експертної дипломатії, серед іншого, використовують для просування теми протидії російській агресії (зокрема питань деокупації, порушення прав людини, дезінформації тощо) для політиків, держслужбовців, експертів і науковців іноземних країн, у рамках міжнародних організацій тощо [16].

¹ Взято з джерела: Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки / Міністерство закордонних справ України. URL: <https://cutt.ly/nnrugml>.

Метою стратегії публічної дипломатії МЗС України позначено формування позитивного іміджу України у світі через інституціоналізацію та посилення функції публічної дипломатії в роботі МЗС і його структурних одиниць (закордонних дипломатичних установ України та Українського інституту), а також зміцнення синергії та взаємодії з ключовими державними та недержавними органами й установами, які є долученими до стратегічних комунікацій України [16].

У Стратегії публічної дипломатії України зазначено, що важливою метою публічної дипломатії є просування позитивного іміджу держави у світі, тобто є пов'язаною з концепцією брендингу нації або ребрендингу нації. Практика брендингу нації передбачає набагато більші та скоординовані зусилля, ніж публічна дипломатія. По-перше, публічна дипломатія ініціюється практиками, тоді як брендинг – це мобілізація всіх сил нації, які можуть сприяти просуванню її іміджу за кордоном. Парадоксально, але з тієї самої причини брендинг націй та публічна дипломатія є дуже подібними, і це пояснює, чому міністерства закордонних справ у різних країнах виявили зацікавленість до брендингу. Дослідники, які вивчають брендинг, дотримуються здебільшого підходів, які беруть свій початок з міжнародного маркетингу та мало співвідносяться із сферою дипломатії [28, с. 10-15]. Саймон Анхольт висловився, мабуть, найбільш відверто, написавши, що існує багато плутанини в терміні «публічна дипломатія» і досить важко розібратися, що це насправді означає: «Я сам не використовую цей термін, поки мені справді не доведеться» [20].

Ще однією характерною рисою, за якою було визначено публічну дипломатію, є її основна цільова група – іноземна громадськість. У цьому сенсі кілька авторів підкреслюють, що публічна дипломатія – це процес спілкування з іноземною громадськістю, а метою є вплив на думки громадян інших націй. Фокус публічної дипломатії на іноземному середовищі логічно «виправданий»: якщо публічна дипломатія є певною формою чи частиною дипломатії, а дипломатія загалом розуміється як процес, що здійснюється на міжнародному

рівні, у відносинах між різними державами – з якими сьогодні погоджуються більшість науковців та дипломатів – тоді публічна дипломатія, як одна з форм чи частин дипломатії, також повинна розумітися як процес, що здійснюється між державами щодо іноземних країн [36].

У той же час це жодним чином не ставить під сумнів сьогоденню теорію, яку часто виділяють експерти, що для виконання одного з головних завдань публічної дипломатії, тобто для здійснення ефективного впливу громадської думки за кордоном може бути надзвичайно корисно спілкуватися та співпрацювати також з її власними громадянами або з вітчизняними соціальними суб'єктами, які можуть суттєво сприяти думці іноземної громадськості своєю діяльністю. Можна розглядати метод дії, який, як правило, впливає на громадську думку за допомогою передачі інформації, ще однією характерною рисою публічної дипломатії. У зв'язку з цим кілька авторів описують публічну дипломатію, зокрема, як зусилля на те, щоб вплинути на громадську думку іншої нації» або «просування національних інтересів шляхом впливу. Про це свідчить той факт, що коливання громадської думки як методу дії є важливою рисою публічної дипломатії.

Публічна дипломатія підвищує рівень ефективності політики за рахунок здатності держави переглядати план своїх дій в умовах постійно мінливого соціального контексту. З цієї причини публічна дипломатія може виражатися по-різному. Посол Домініканської Республіки Мануель Моралес Лама зазначає, що публічна дипломатія складається з комплексу заходів комунікаційної політики, націлених на:

- стратегічний вплив на іноземну аудиторію, «не тільки на політичну еліту та лідерів країн, а й на суспільство в цілому»;
- досягнення відгуку в суспільстві для більшої ефективності зовнішньої політики;
- просування культури, поширення певного способу мислення, а разом з ним і просування своїх інтересів;

- підтримку іміджу уряду як гідного, що займає та заслуговує на довіру;
- просування образу держави як «прогресивного, креативного, інноваційного, етичного і стабільного»;
- породження «співпереживання і солідарності» до держави для встановлення нових економічних зв'язків [29].

Таким чином, функція публічної дипломатії полягає в тому, щоб змінити негативне ставлення людей в інших країнах до певних речей (таким як культура, набір цінностей або політики), які впроваджує країна, від незнання або не сприйняття до протилежного. Успіх публічної дипломатії оцінюється в залежності від того, чи покращує це чи ні громадськість цільової країни в очах міжнародної спільноти.

1.3. Інституційна складова реалізації публічної дипломатії

Ефективна реалізація стратегії публічної дипломатії потребує, з одного боку, чіткого визначення пріоритетів та цільових аудиторій, а з іншого — створення відповідних структур, підпорядкованих зовнішньополітичному відомству країни (або структурних підрозділів самого зовнішньополітичного відомства).

Наразі в Україні особлива інституційна роль у публічній дипломатії належить Міністерству закордонних справ України. Структурний підрозділ, відомий як Відділ публічної дипломатії, був створений в Міністерстві, щоб зробити публічну дипломатію пріоритетною в політиці зовнішніх комунікацій України. У сферу діяльності Відділу громадської дипломатії входять:

- розвиток відносин з громадськістю, громадськими об'єднаннями та ЗМІ інших країн і України;
- реалізація іміджевих, культурних та інформаційних проектів України за кордоном;

- координаційні заходи інших державних органів в цих сферах [8].
Базуючись на Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі в червні 2017 року був запроваджений певний план заходів [13].

В цьому плані були вказані різні державні установи, які були відповідальні за різні напрями просування України:

- Міністерство закордонних справ України;
- Міністерство інфраструктури;
- Міністерство економічного розвитку;
- Міністерство освіти і науки;
- Міністерство молоді та спорту;
- Міністерство культури;
- Міністерство оборони;
- Національне агентство України з питань державної служби;
- Адміністрація Державної прикордонної служби;
- Український інститут книги;
- ДП «Держкіно»;
- ДП «Український державний центр міжнародної освіти»;
- Національний інформаційний центр академічної мобільності;
- ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України».

Цей список не є вичерпним. До реалізації публічної дипломатії залучено й інші зацікавлені Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ) і суб'єкти публічної дипломатії. Важливо зазначити, кожний суб'єкт відповідав за окремий напрям. Міністерство культури займалося реалізацією завдань культурної дипломатії, МЗС – публічної дипломатії, Мінінфраструктури організовувало виставкові заходи, які були пов'язані з транспортними коридорами, Мінекономрозвитку створювали проморолики про інфраструктурні й туристичні можливості України тощо.

Міністерство культури та інформаційної політики є координатором як бек-офіс, певний технічний організатор тих чи інших заходів. Для реалізації й координації плану заходів у структурі Міністерства у 2017 році створено сектор стратегічних комунікацій. Водночас на практиці роль, функції та повноваження кожного міністерства в реалізації плану заходів остаточно не розмежовані й часто дублюються.

У 2017-2020 роках змінювався перелік інституцій, які були долучені до реалізації публічної дипломатії. Тривалим був процес розмежування функцій між ними, але значна роль відводилася Українському Інституту. Спеціалізована установа, відома як Український інститут, створена при Міністерстві закордонних справ для забезпечення культурного просування держави за кордоном в 2017 році. Формат цієї установи заснований на міжнародних прототипах, таких як Британська рада, Goethe-Institut та Французький інститут. Центральне бюро Українського інституту повинне здійснювати планування та стратегічну координацію культурної та іміджевої презентації України в світі, а філії Українського інституту в найбільш пріоритетних для України країнах повинні брати участь в таких публічних заходах. Центральне бюро Українського інституту повністю функціонує з кінця 2018 року.

Український інститут є експертною, сталою та авторитетною організацією, що має системотворчу роль у міжнародній репрезентації України через потенціал культури. Її місія – зміцнення міжнародної і внутрішньої суб'єктності України засобами культурної дипломатії.

Основними завданнями Українського інституту є:

- Підвищення впізнаваності України (підвищення впізнаваності України у світі через поширення знання про Україну);
- Популяризація (популяризація української мови та культури за кордоном);
- Розбудова міжнародного діалогу (розбудова міжнародного діалогу через підтримку міжнародних обмінів, забезпечення участі України у проектах

співпраці в галузі креативних індустрій, культури, освіти, науки, економіки та інших сферах);

- Поширення українського досвіду (поширення українського досвіду розвитку громадянського суспільства, державотворення, відданості цінностям свободи, демократії, національної єдності) [5].

Стратегія публічної дипломатії нарешті визначила основних учасників і відповідальні за реалізацію цієї діяльності інституції. Основними суб'єктами публічної дипломатії визначено:

- апарат Міністерства закордонних справ;
- закордонні дипломатичні установи;
- Український Інститут [5, с. 10].

Залежно від напрямку публічної дипломатії пропонується перелік інституцій, установ і організацій.

Український культурний фонд (далі УКФ) також допомагає в реалізації публічної дипломатії. Саме завдяки тому, що серед пріоритетних напрямів діяльності УКФ є такі як підтримка культурного розмаїття та сприяння міжкультурному діалогу; забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на території України, а також сприяння вивченню української мови за кордоном; сприяння збереженню культурної спадщини, промоція цілісного та орієнтованого на майбутнє її розуміння. Окрім цього, зазначена державна установа підтримує культурне розмаїття та інтеграцію української культури у світовий культурний простір.

Важливо наголосити, що окрім вищезазначених установ, активними та впливовими неурядовими стейкхолдерами публічної дипломатії в Україні є такі установи й організації:

- Світовий Конгрес українців (далі – СКУ) – міжнародна координаційна надбудова українських громад у діаспорі, що представляє інтереси понад 20 мільйонів українців. СКУ у 2003 році був визнаний Економічною та соціальною радою Організації Об'єднаних Націй як неурядова організація зі спеціальним

консультативним статусом й у 2018 році набув статус учасника міжнародної неурядової організації в Раді Європи [15];

– Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК), що співпрацює з Міністерством освіти і науки України, Міністерством закордонних справ України, Міністерством культури України, Світовим Конгресом українців, багатьма державними структурами в Україні й українськими громадами у світі, вищими закладами освіти для зміцнення освітньо-культурних зв'язків з українською діаспорою [9];

– неурядові громадські організації.

Розглянемо діяльність кількох громадських організацій. ГО «Київський центр публічної дипломатії» – громадська організація, що співпрацює з провідними університетами, міжнародними інституціями, державними структурами, ЗМІ, аналітичними центрами й іншими громадськими організаціями з різних країн світу [6].

ГО «Інститут публічної та культурної дипломатії України» є громадською організацією, яка просуває культуру та традиції України, а також виступає за те, що культурна та публічна дипломатія є новою формою міжнародних відносин і дієвим засобом формування позитивного іміджу держави [1].

Міжнародна громадська організація Global Ukraine має на меті розбудову комунікаційної платформи й створення сприятливих умов для розвитку мережі Global Ukrainians – двостороннього процесу комунікації та участь у ньому, врахування аргументів країни-партнера, розбудова процесів започаткування співпраці й інформаційних обмінів. Своєю чергою, мережа Global Ukrainians є незалежною мережею, яка координує свої зусилля з МЗС України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Комітетом Верховної Ради України в закордонних справах, Міністерством культури України, Адміністрацією Президента, Торгово-промисловою Палатою України, які зацікавлені в розвитку потужної глобальної мережі українських народних

дипломатів. Платформа Global Ukrainians бере на себе ініціативу стати синерджайзером, розробила концепцію стратегії розвитку народної дипломатії через системну співпрацю з українськими лідерами-експатами; є готові моделі для роботи для системної й комплексної співпраці з українськими громадами світу в напрямі культурної та бізнес-дипломатії [17].

Україна для покращення інституційної складової може враховувати позитивну практику інших країн, наприклад США. Досвід Сполучених Штатів у створенні організаційної системи реалізації політики публічної дипломатії є корисним. Варто виокремити такі моменти як важливість створення ідеальної моделі системи реалізації політики публічної дипломатії, в основі якої буде ідея створення двох окремих функціональних підрозділів, що займаються відповідно інформуванням зарубіжної аудиторії та інформуванням населення своєї країни. До такої моделі можуть не включатися дорадчі, планувальні й інші підрозділи, з огляду на їх допоміжний характер та не принциповість їх присутності в модельованій системі.

Отже, інституційна складова публічної дипломатії в Україні представлена доволі широко, але враховуючи приклад більш розвинених країн, необхідно зосередитись на вдосконаленні цієї системи.

Загалом, публічна дипломатія активно почала здійснюватися з 2015 року. Були засновані державні установи, представництва та розроблені певні стратегічні документи. Україна продовжила розвивати публічну дипломатію завдяки координації зусиль Управління публічної дипломатії МЗС, Українського інституту, Українського культурного фонду та ін. При цьому важливим завданням наряду є забезпечення його сталості і системності. Незважаючи на це, в головних державних документах, публічній дипломатії та залученню української діаспори до неї не приділяється достатньо уваги, хоча це може слугувати на користь формування позитивного іміджу України на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан реалізації публічної дипломатії в Україні

Публічна дипломатія з 2015 року почала займати вагоме місце у зовнішній політиці України завдяки створенню та діяльності Українського інституту, Українського культурного фонду та Управлінню публічної дипломатії при МЗС, які розробили низку стратегічних документів націлених на ефективну реалізацію публічної та культурної дипломатії в Україні. Серед них Концепція популяризації України в світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, Доктрина інформаційної безпеки України, Закон «Про дипломатичну службу», Стратегія розвитку народної дипломатії через мережу GLOBAL UKRAINIANS на 2017–2018, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» та Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки [10].

Наразі в Україні публічна дипломатія знаходиться у стадії активного формування. Так, 22 грудня 2015 року в Міністерстві закордонних справ України був створений підрозділ – Управління публічної дипломатії з відділом культурної дипломатії. Окрім цього існує 20 культурно-інформаційних центрів, які підпорядковуються управлінню публічної дипломатії. З моменту утворення 28 лютого 2018 року Державної установи «Український інститут», який належить до сфери управління МЗС, відбувається поступова заміна культурно-інформаційних центрів на закордонні відділення цієї установи [11].

Серед досягнень Українського інституту в 2020 році можна виділити дослідження про сприйняття України в світі, реалізацію 84 проєкта в 21 країні, запуск 17 довгострокових програм та затвердження стратегії діяльності до 2024 року [5].

Координацію роботи культурно-інформаційних центрів здійснює не лише Міністерство закордонних справ України, а й Міністерство інформаційної політики, Міністерство культури України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство молоді та спорту України, Державний комітет телебачення та радіомовлення України.

З метою реалізації завдань публічної дипломатії відбувалася співпраця МЗС з міністерствами культури, інформаційної політики, молоді та спорту (нині Міністерство культури, молоді та спорту України), а також посольств, Українського інституту, тощо. Результатом взаємодії УПД МЗС з МІП та МЕРТ є розповсюдження іміджевої літератури за кордоном і проведення інформаційної кампанії навколо III Міжнародної конференції з питань реформ в Україні у Торонто (2-4.07). У співпраці з МІП, МЕРТ, UkraineInvest, Export Promotion Office, проектами Ukrainer та Discover Destination UA опрацьовано створення бази мультимедійних матеріалів для використання їх ЗДУ. Міністерства та відомства продовжують спільно комунікувати бренд Ukraine NOW. Тільки за 2019 рік У рамках бюджетної програми у частині міжнародного позитивного іміджу України УПД було реалізовано 326 заходів, зокрема 190 іміджевих проєктів. Міжнародні проєкти, підтримані УКФ, реалізовані у партнерстві з організаціями з 15 країн та охопили аудиторію приблизно у 5 млн осіб. У результаті участі у міжнародних книжкових ярмарках українськими видавцями були підписані десятки угод.

Проблемою є те, що публічна дипломатія прямо не згадана у Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Тільки наголошено на зміцненні міжнародного авторитету України та забезпеченні її інтеграції в європейський і світовий простір. Також у передвиборних програмах кандидатів у президенти і політичних партій візія публічної дипломатії прямо представлена не була [10].

На сьогодні можна виділити такі проблеми, які перешкоджають ефективній реалізації публічної дипломатії в Україні як:

- низька обізнаність про нашу країну у світі;

- відсутність сталого образу та єдиного голосу України за кордоном;
- стереотипне сприйняття країни крізь призму проблем (війна, бідність, корупція, політична турбулентність);
- недостатня інституційна та фінансова спроможність державних органів влади забезпечити стале впровадження довгострокових проєктів у сфері публічної дипломатії;
- сфокусованість України на внутрішніх проблемах;
- актуальні проблеми й виклики: зовнішня збройна агресія та окупація, поширеність популістичних трендів, брак довіри до державних інституцій, незавершеність реформ в країні [16].

Автором кваліфікаційної роботи було проведено дослідження громадської думки фокус-групи експертів у період з листопада по грудень 2020 року. Були поставлені питання, які стосувалися реалізації публічної дипломатії України та важливості співпраці з українською діаспорою (Додаток А). Експерти по-різному дивляться на публічну дипломатію та роль діаспори у формуванні позитивного іміджу України за кордоном. Якщо взяти до уваги опитування, зроблене в листопаді 2020 року на тему «Реалізація публічної та культурної дипломатії України» та проаналізувати відповіді першого експерта, можна зробити висновок, що публічна дипломатія в Україні на сьогодні здійснюється, але без чітко окресленого плану. Найголовнішим завданням для України є формування нових інтернет-вузлів, зокрема на Азію, Океанію та Австралію.

До основних внутрішніх проблем України, які гальмують просування позитивного образу відносяться недотримання політичною владою своїх обіцянок та відсутність балансу між цілями іміджевої політики. Окрім цього, за думкою експерта, українська діаспора популяризує українську культуру, але забезпечити ефективне просування національних інтересів не зможе. Існує проблема браку висококваліфікованих кадрів у сфері публічної та культурної дипломатії та неналежного фінансування державою програм щодо популяризації

України. Діяльність Міністерства закордонних справ України щодо популяризації держави за кордоном оцінюється як негативне.

Проаналізувавши відповіді другого експерта, можемо зробити висновок, що наразі публічна дипломатія здійснюється вдало та приносить хоч деякі результати. До найголовніших завдань, які треба реалізувати уряду України експерт виділив наступні:

- Тісна співпраця з українською діаспорою в галузі освіти;
- Визначення та подальше поширення відмінних «брендових» характеристик держави;
- Поліпшення становища свого народу, зростання реальних доходів;
- Підвищення авторитету України на міжнародній арені;
- Прийняття більш ефективних дій щодо ліквідації корупції;
- Забезпечення прозорості прийняття рішень;
- Модернізація у сфері технологій та науки, технічне дооснащення наявних потужностей;
- Удосконалення наявних потужних інформаційних джерел, які працюють на захист національних інтересів поза межами України.

До головних внутрішніх проблем України, які гальмують просування позитивного образу відносяться, за думкою експерта, відсутність реформ та економічна криза і недосконале законодавство та його постійна зміна. Окрім цього, проблемою можемо назвати неналежне фінансування державою програм щодо популяризації України за кордоном, брак висококваліфікованих кадрів у сфері публічної та культурної дипломатії в уряді України та відсутність чіткої довгострокової стратегії розвитку внутрішньої та зовнішньої культурної політики. Щодо української діаспори, то на думку експерта, вона популяризує українську культуру за кордоном та забезпечує ефективне просування національних інтересів України.

Інший експерт вважає, що публічна дипломатія та співпраця з українською діаспорою взагалі погано реалізується на сучасному етапі, тому що відсутня

довгострокова стратегія розвитку внутрішньої та зовнішньої культурної політики, а також бракує державного фінансування програм щодо популяризації України за кордоном.

Отже, сучасний стан реалізації публічної дипломатії характеризується наявністю державних підрозділів та організацій, метою яких є її забезпечення, але через наявність вищезазначених факторів, які перешкоджають ефективній реалізації, Україна стикається з ситуацією, де публічна дипломатія не показує своєї максимальної ефективності.

2.2. Вплив діаспорних груп на зовнішню політику України

Україна сьогодні є однією з країн з найбільшим відтоком робочої сили та трудових ресурсів. Розпад Радянського Союзу призвів до кризи в господарському комплексі України, тимчасового безробіття і соціальної напруги, що і послужило поштовхом для нової хвилі української еміграції. Українські емігранти вибирають різні держави для роботи і подальшого облаштування, такі як Канада, США, країни Європи, Росія. У Канаді, США, країнах Західної Європи рівень заробітку і життя істотно вище, ніж в Україні (а в Канаді та США розвинений інститут діаспори, через який спрощується соціалізація в новому суспільстві), в той час як в країнах Східної Європи і в Росії схожа з українською соціальна реальність.

Якщо закордонне українство успішно та динамічно розвивається в приймаючій країні, то зазвичай в подібних випадках ключову роль відіграє його економічний та політичний вплив. Це в свою чергу починає дозволяти взаємодіяти та вести переговори по національних і міжнародних питаннях з політичними лідерами країни свого проживання. Таке явище отримало назву «діаспоральна дипломатія» (англ. *Diaspora Diplomacy*), під якою розуміється колективна діяльність, заснована на підтримці і активності великого числа емігрантів, що впливають на культуру, економіку і політику приймаючої країни «за допомогою взаємовигідних відносин, які зближують культури сторін» [27].

На думку автора, якщо припустити, що існують діаспори, здатні взяти участь у державних справах своєї країни, то разом з цим варто відзначити відсутність легітимності їхніх дій і законних підстав їх посередництва з точки зору дипломатичного права. Діяльність діаспор і прийняті ними рішення не можуть зобов'язати держави здійснювати ті чи інші дії. В рамках діаспоральних дипломатії діаспора розглядається як дипломатичний агент, що абсолютно невірно. Представляється більш привабливим поняття, запропоноване Терренс Ліонс, - «діаспоральний лобізм» (англ. Diaspora Lobbying). Також такий підхід може виявитися суперечливим з огляду на те, що деякі держави можуть скористатися силою діаспори в своїх інтересах [18].

Ті уряди, яким близька публічна дипломатія, знають, що діаспора, крім можливих економічних, культурних і технологічних переваг, може чинити політичний тиск як на країну проживання та країну походження, так і на будь-яку іншу. Це породжує складний комплекс політичних відносин, де іммігранти та їхні нащадки виявляються в центрі дипломатичних інтриг. З іншого боку, є відчутним і позитивний вплив: іммігранти виконують функцію культурних послів країн походження, шануючи свої звичаї і традиції і будучи представниками своєї батьківщини за кордоном. У цьому сенсі в них бачать альтернативний канал передачі важливої для зовнішньої політики інформації. Скористатися такою можливістю під силу деяким державам.

Організація, розташування, структура управління, політичні та економічні зв'язки та багато інших аспектів діаспори можуть зазнавати змін, а також використовуватися для реалізації важливих цілей приймаючої держави. Однак це можливо за умови наявності у країни налагоджених зв'язків з діаспорою, що в результаті успішних переговорів може стати частиною стратегії публічної дипломатії [25]. Застосовуючи професійний підхід і роблячи продумані дії, держава тим самим отримує новий інструмент для підвищення рівня довіри до себе не тільки з боку своїх громадян, а й представників світової громадськості.

Стимул допомагати та впливати на розвиток батьківщини невід'ємно пов'язаний з самоідентифікацією та відчуттям приналежності до України емігрантів. Тому, дуже важливим фактором стало те, що більшість українців, які мігрували в Північну Америку в рамках першої хвилі імміграції, не відчували себе «українцями». Слово «українець» було незнайоме більшості людей, в тому числі самим мігрантам. Переважна більшість українських емігрантів першої хвилі стали українцями, перебуваючи саме діаспорі. У публічній дипломатії країнам стало важко уникати такого соціального явища як діаспора [39].

Діаспорні групи мали вплив на зовнішню політику України ще багато років тому. Прикладом може слугувати те, що найважливішим засобом усвідомлення себе і своєї самобутності для діаспори стала мова. В Канаді у повоєнний час деякі українські лідери пропонували підвищити статус української мови до рівня, яким користувався французька. З точки зору канадського національного питання, фактор канадських французів посилював, а не послаблював український аргумент на користь двомовної освіти та мультикультуралізму. Цьому сприяв Конституційний акт Канади, прийнятий у 1982 році [42].

З часу Першої світової війни багато українських канадців і їх організації, особливо ветерани війни та інтелігенція другої і третьої хвиль міграції, ждали некоммуністичну Україну. Різниця між емігрантами першої і другої хвиль полягала в тому, що деякі з останніх критично ставилися до усталених організацій перших, яких вони вважали занадто «канадськими», занадто стурбованими українсько-канадськими питаннями і недостатньо діючими задля підтримки незалежної України. Конкуруючі ідеології українсько-канадських лівих і правих відображали різні уявлення про те, яким має бути українська держава. Для людей з комуністичною орієнтацією українська незалежність була проблемою, оскільки вона визначала Україну, як і СРСР, конституційно незалежною, політично прогресивною соціалістичною республікою в складі Радянської Федерації. Невдовге існування Української Народної Республіки (УНР) в 1917-1921 рр. сприяло активізації української ідентичності в Канаді. Це

було джерелом поваги та надії. Вперше в новітній історії українців УНР показала, що їх політична еліта прагнула до об'єднання і вони володіли такими національними символами, як уряд і армія.

Завдяки історичному фону можна зрозуміти, наскільки українська діаспора в Канаді є усталеною та через це важливою для України. Так, наприклад у 1947 році українці в Канаді і США зібрали понад 300 000 \$. На покупку подарунків, продуктів харчування, одягу та ліків для післявоєнних сиріт в Україні. Канадське товариство культурних зв'язків з Україною зібрало близько 5000 книг англійською мовою для українських університетів. Їх найбільший успіх, однак, полягав у налагодженні та підтримці контактів з Радянською Україною в розпал холодної війни. Для представників діаспори просування української культури і мови стало символічним визнанням їх солідарності з Радянською Україною. Соціалістичні організації культивували відносини з українськими художниками і інтелектуалами, щоб демонструвати міжнародну солідарність і протистояти твердженням про те, що українська мова і культура пригнічуються [42].

Через певний час, ще до того, як в радянсько-канадські відносини проклали собі шлях перебудова і гласність, серед українських канадців послабла спрага визволення України, оскільки все більше і більше серед них були уродженцями Канади. Їх відрізняло байдужість до долі України. Проте недовіра до СРСР продовжувала проявлятися в 1980-і рр. в рішучих протестах українських організацій проти мандата комісії з військових злочинів Дешена і визнання канадськими судами документів, наданих радянським урядом. Підозри, однак, відійшли на другий план у міру того, як світ змінювався: українсько-канадські бізнесмени зверталися до Радянської України, де вони вже могли мати справу безпосередньо з місцевою владою. Зростання торгівлі та прямі інвестиції в Україну стали новими явищами для українських канадців. І навпаки, радянські українці отримали більше доступу до інформації про українських канадців і їх спадщину [26].

Чорнобильська катастрофа надала діаспорі одну з перших можливостей грати офіційно санкціоновану роль в українському суспільстві. Багато людей з України повідомляли представникам діаспори, що їх допомога не доходить до адресата. Це дещо деморалізувало населення України, так як багато хто вірив, що діаспора підтримує стару еліту, яку вони часто називали «мафією», відчуючи, що вона мало сприяє реальним змінам, які могли б принести загальну користь. Звинувачення в корупції і хабарництві в українських урядових колах стали більш широко висвітлюватися в західній пресі, що завершилось у 1998 р. арештом швейцарською владою колишнього прем'єр-міністра України Павла Лазаренка. До середини 1990-х рр. окремі особи та організації стали набагато обережніше ставитися до фінансової допомоги і підтримці України [39].

Зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році деякі організації і представники діаспори стали брати участь в її політичному житті. Ця участь була у формі підтримки конкретних політичних партій. Ймовірно, перше безпосередню участь в політичному процесі в Україні було здійснено за допомогою організації «Друзів Руху». Український «Рух» утворився в кінці 1988 - початку 1989 року з ініціативи ряду українських письменників та інтелектуалів, багато з яких були дисидентами. «Рух» був українським еквівалентом народних фронтів, що сформувалися раніше в деяких країнах і союзних республіках. До осені 1989 року «Рух» налічував майже 280 000 членів [25]. Благодійна організація «Друзі Руху» сформувалася у 1990 році. Вона мала відділення в Північній Америці, Європі та Австралії, де збирала гроші від імені «Народного руху України» [25].

Діаспора фінансово підтримувала «Рух» тільки в перші роки його існування. Незабаром після утворення відділення в Торонто він зібрав 200 000 \$ у військовий фонд [39]. У грудні 1992 року «Рух» був зареєстрований як політична партія. Серед «Друзів Руху» з'явилися розбіжності з приводу того, чи повинні вони підтримувати новостворену політичну партію в Україні. «Друзі Руху» як і раніше співчували цілям партії, але в кінці кінців вони припинили свою фінансову підтримку [39].

Існували й інші способи впливу діаспори на політичний процес в Україні. Деякі діаспоряни працювали за лаштунками, щоб спонукати свої уряди вести політику, сприятливу для інтересів України. Лобіювання цих інтересів впливовими членами українсько-канадської громади пояснює швидке визнання прем'єр-міністром Брайаном Малроні незалежності України після референдуму 1 грудня 1991 року. У вересні 2000 року канадський Інститут українських досліджень при університеті Альберти отримав грант в розмірі 2,7 млн\$ від уряду Канади для сприяння в розробці українського законодавства та проекту угоди між урядами України та Канади [26]. Прагнучи просувати демократичні перетворення в Україні, канадські фахівці в рамках цього проекту працювали з українськими законодавцями, державними службовцями та експертами в області політики [26].

Узагальнюючи кейс Канади, можна сказати, що українська діаспора відігравала немалу роль в зовнішній політиці та політичному житті України ще з середини ХХ століття. Наразі діаспорні групи частіше всього впливають на зовнішню політику України через грошові перекази, інвестиції та організацію іміджевих заходів, які націлені на просування української культури, традицій та національних інтересів.

2.3. Залученість української діаспори до публічної дипломатії України

Неприбуткова громадська організація «Європейська Асоціація Українців» (далі - ЄАУ) одним з основних завдань своєї діяльності бачить в популяризації України, створення і підтримку її позитивного іміджу в Європі, сприяння сталому та ефективному діалогу української громадськості з інституціями та громадянським суспільством Європейського Союзу. Вона неурядовою громадською організацією з центральним офісом у Брюсселі. Представництва знаходяться у Парижі, Страсбурзі, Мюнхені та Берліні.

Основна мета ЄАУ - забезпечення і представництво інтересів України та українців, які тимчасово або постійно проживають на території країн ЄС. Асоціація виникла у Брюсселі в 2006 році в результаті тривалої роботи українських громадських діячів та представників української діаспори в Європі.

Організація проводить у Брюсселі міжнародні круглі столи з актуальної української тематики. Матеріали круглих столів розповсюджуються серед європейських владних інституцій. Асоціація проводить роботу з формування в Європейському Парламенті проукраїнської депутатської платформи, яка представлятиме та просуватиме інтереси України в ЄС. Депутати різних фракцій знаходяться в контакті з Асоціацією. Аналогічна співпраця налагоджена з Парламентською Асамблеєю Ради Європи. Щоб привернути увагу європейського співтовариства до проблем України Асоціація проводить мітинги та пікетування у Брюсселі та у столицях інших країн Європейського Союзу.

Щороку із 2007 року 24 серпня Асоціація організовує в Брюсселі заходи по святкуванню Дня Незалежності України. Урочистий прийом мера Брюсселя в міській Ратуші, піший похід українців вулицями міста і, нарешті, вдягання символу столиці Європейського Союзу — «Хлопчик, що пісяє» (нід. *MannekenPis*) в український національний костюм. Акція набула широкого міжнародного резонансу та збирає сотні українців з різних європейських країн.

Основною метою Міжнародного благодійного фонду «Open Ukraine» є піднесення міжнародного авторитету та популяризація України за кордоном, сприяння розвитку міжнародного співробітництва України та публічної дипломатії [33]. Крім названих вище організацій, у світі існує також стара традиційна діаспорна інфраструктура - сотні найрізноманітніших спілок та установ, найвідомішими з яких є наступні:

- Українська Всесвітня Координаційна Рада;
- Світовий Конгрес Українців;
- Європейський Конгрес Українців;
- Спілка Української Молоді;

- Організація «Український пласт».

У багатьох містах світу представники української діаспори відкривають національні виставки, магазини або музеї. Зазначені організації демонструють активну діяльність українців за кордоном по популяризації України, але для отримання бажаного результату держава повинна виступити в ролі координатора та в певних випадках й фінансового гаранта.

Основними острівцями українських традицій і мови залишаються україномовні церкви і громадські організації, при яких створюються суботні школи, газети, ансамблі, спортивні товариства, а також «Спілка української молоді», «Пласт», багато інших. Вони допомагають людям зберегти традиції, культуру і сформувати позитивну думку про Україну у місцевих жителів. Європейський Конгрес Українців та Світовий Конгрес Українців зі свого боку беруть активну участь у виробленні стратегій взаємин України та діаспори і навіть розробка спільних меморандумів між урядом України та СКУ [14].

У США існує організація Nova Ukraine, засновником якої є українець Миколай Білогірський. Її організація сфокусувалася на просвітницькій роботі про Україну в США і освіті для молодих українців. Тепер за рік Nova Ukraine проводить до 15 заходів, включаючи лекції та дискусії із залученням таких солідних майданчиків, як університети Берклі і Стенфорд. В гостях у Nova Ukraine побували музикант і громадський діяч Святослав Вакарчук, народний депутат Мустафа Найєм, письменники Сергій Жадан та Юрій Андрухович [30].

Отже, провідними характеристиками діяльності українських іммігрантських спільнот стають: встановлення зв'язків з історичною батьківщиною, формування релігійних, молодіжних, громадських, культурних об'єднань і організацій. Відзначимо, що досвід діяльності таких впливових етнічних груп, як єврейська, кубинська, турецька, вірменська, китайська, корейська незаперечно свідчить про те, що закордонна діаспора може стати ефективним інструментом просування інтересів і формування міжнародного іміджу країни.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ Й ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА З УКРАЇНСЬКОЮ ДІАСПОРОЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

3.1. Можливості співробітництва з українською діаспорою в Канаді

Канада - країна з другою за величиною діаспорою українців. За кількістю українців, які проживають в країні, вона поступається лише Росії. Українці зробили вагомий внесок у економічний, соціально-культурний та політичний розвиток цієї країни, а Канада досі є досить привабливою з точки зору еміграції.

У Канаді діаспора складається з чотирьох хвиль еміграції з України. Перша хвиля розпочалася 120 років тому, друга - перед Першою світовою і відразу після неї, третя - після Другої світової війни, а четверта - після здобуття Україною незалежності. За офіційними даними у Канаді проживає до 1,3 млн етнічних українців [29].

Важливо, що ця діаспора найкраще організована і створила безпрецедентну кількість громадсько-політичних, культурних, освітньо-наукових установ – фактично, українське суспільство в канадському. При цьому вона є глибоко інтегрованою в них, що забезпечує її вплив і можливість лобіювати інтереси батьківщини. Ключову роль відіграють її провідні організації – Конгрес українців Канади (далі - КУК), що представляє інтереси діаспори перед суспільством та владою своїх країн, а також Світовий конгрес українців (далі - СКУ) – координаційна надбудова над організаціями української діаспори, штаб-квартира якої міститься у Торонто.

У багатьох містах світу представники української діаспори відкривають національні виставки, магазини або музеї. Дані організації та заходи показують активну діяльність українців за кордоном по популяризації України, але для отримання бажаного результату держава повинна виступити в ролі координатора та в певних випадках й фінансового гаранта.

Перший український фестиваль на території Канади відбувся в липні 1939 року у Торонто і називався «Перший Всеукраїнський Українсько-Канадський Фестиваль пісні та музики». У фестивалі взяли участь близько 1500 артистів з різних регіонів країни: 38 струнних оркестрів, 32 хори, танцюристи і солісти, які виступили перед десятитисячною аудиторією [7]. Всі учасники фестивалю були одягнені в національні костюми, які залучали глядачів своєю колоритністю. І зараз у Торонто щорічно проводиться триденний фестиваль української культури. Цілий квартал міста перетворюється в український ярмарок. Вулиці перекриваються, встановлюється велика сцена, де виступають виключно україномовні ансамблі, поруч розташовуються різноманітні кіоски та намети, де можна познайомитися з українською культурою, скуштувати традиційні страви української кухні. Фестиваль відвідує близько 500 тис. туристів [7]. Це серйозна пропаганда всього українського в Канаді.

Подібний фестиваль традиційно проводиться і в м. Дофін (провінція Манітоба). 40% жителів цього міста – вихідці з України. Канадський Національний український фестиваль у м. Дофін вважається найбільшим українським фестивалем Канади. Започаткований як щорічний у 1965 році, триває три дні. Його традиційно проводить торгова палата м. Дофін в останній тиждень липня. У місті діє Меморіальний парк «Село Україна», відкритий у 1984 році королевою Великої Британії Єлизаветою II [4]. Саме у парку відбуваються головні заходи фестивалю. У місті є також низка Національних історичних пам'яток Канади, пов'язаних з українською діаспорою: Фермерське господарство Негрича, Народний дім Родес, Українська католицька церква Воскресіння Христового. Фестиваль і Меморіальний парк стали символами української культури. З роками фестиваль перетворився в національне українське свято, пристосоване до культури Канади. Фестиваль в м. Дофін значно підняв престиж українців в очах жителів Канади.

Основними острівцями українських традицій і мови залишаються україномовні церкви і громадські організації, при яких створюються суботні

школи, газети, ансамблі, спортивні товариства, а також «Спілка української молоді», «Пласт», багато інших. Вони допомагають людям зберегти традиції, культуру і сформувати позитивну думку про Україну у місцевих жителів. Європейський Конгрес Українців та Світовий Конгрес Українців зі свого боку беруть активну участь у виробленні стратегій взаємин України та діаспори і навіть розробка спільних меморандумів між урядом України та СКУ.

Для зовнішньої політики України співробітництво та в подальшому вплив цієї спільноти є важливим. Цього можна досягти тільки, якщо представники української діаспори в Канаді будуть зацікавлені та будуть мати стимул діяти задля розвитку України. Цілком логічним є те, що для країни важливо приймати рішення, які з'єднують діаспорну групу за кордоном з батьківщиною.

Українська діаспора наділена високим ступенем позиціонування в Канаді, що дає можливість як довгострокову, так і короткострокову підтримку Україні з моменту початку кризи у 2014 році. Для подальшого впливу на зовнішньополітичний курс України для нас важливо залучити підтримку саме тієї спільноти, яка має більше міжнародних зв'язків, є більш організованою та важливою для України.

Подальший розвиток відносин можна розглянути з точки зору аналізу трьох можливих варіантів співробітництва.

1. Політика поточного курсу полягає в тому, що все залишаємо на тому етапі розвитку на якому воно є зараз та не приймаємо ніяких нових дій задля досягнення більш активної залученості української діаспори в Канаді у реалізацію зовнішньої політики України.

Такий варіант політики є найдоцільнішим, оскільки він не має недоліків та не зможе спричинити появу нових проблем. Завдяки багаторічному досвіду співробітництва з українським урядом українська діаспора, представляє собою таку вагому групу тиску, яка вже давно активно включена в процес формування українсько-канадських відносин. Багато років українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники,

експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, своєю чергою, вже давно грає значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами.

2. Прийняття закону про подвійне громадянство.

Можливість подвійного громадянства може сприяти більш активній участі діаспори в житті країни походження, полегшуючи поїздки, знімаючи обмеження на проведення деяких операцій (наприклад, тимчасова робота або придбання землі у власність), з якими стикаються іноземці, і забезпечуючи доступ до державних послуг і суспільних благ. У більш широкому сенсі подвійне громадянство може сприяти збереженню емоційного зв'язку з країною походження, тим самим стимулюючи продовження контактів і інвестицій.

Окрім цього, подвійне громадянство буде сприяти посиленню впливу України в країнах другого громадянства і успішності процесу євроінтеграції; позитивно вплине на приплив в Україну трудових ресурсів і залучення економічних можливостей країни другого громадянства українців; сприятиме спрощенню ведення бізнесу для підприємців, а також покращить правовий і соціальний захист українців за кордоном.

Зрештою, в українському контексті подвійне громадянство матиме передусім негативні наслідки. Одним з таких є те, що біпатризм гальмує процес формування спільних цінностей, пріоритетів розвитку нації і, відповідно, єдності народу. Також слід зазначити, що інститут подвійного громадянства нівелює міцність усталеного юридичного зв'язку, що існує між громадянином і державою, послаблюючи інститут державної системи - інститут громадянства. Наслідком поширення практики набуття подвійного громадянства можуть стати міжнародні конфлікти, ослаблення здатності держави впливати на своїх громадян, а також захищати їх інтереси за кордоном. Біпатризм також в багатьох випадках буде використовуватися для ухилення від обов'язків громадянина

перед державою (військова служба, сплата податків) там для полегшення кримінальної діяльності.

Отже, прийняття закону про подвійне громадянство може посилити співробітництво з діаспорною групою в Канаді, але потягне за собою таку низку інших проблем для країни в цілому, які перекреслюють ефективність цього підходу.

3. Облігації для діаспор.

Якщо говорити про вплив спільноти через фінансову допомогу, то мобілізацію коштів української діаспори в Канаді можна здійснювати за допомогою випуску облігацій для діаспори. Це роздрібнений інструмент заощаджень, що розміщується серед членів діаспори.

Серед переваг даної політики є те, що Україна може отримати доступ до не дуже заможних (але фінансово грамотних) мігрантів, випускаючи такі облігації з невеликим номіналом (від 100 до 1000 \$). Облігації з більш високими параметрами могли б продаватися більш заможним мігрантам, групам представників діаспори та інституційним інвесторам. Грошові кошти, виручені від розміщення облігацій для діаспор, могли б використовуватися для фінансування проектів, що представляють інтерес для іноземних мігрантів, таких як житлове будівництво, школи, лікарні та інфраструктурні проекти, які забезпечують конкретні переваги їх сім'ям або громаді на Батьківщині. Облігації для діаспор можуть задіяти емоційний зв'язок діаспор, їх бажання віддавати, що сприятиме зниженню вартості фінансування проектів розвитку на Батьківщині. Оскільки заощадження діаспор в основному являють собою гроші, що зберігаються в готівковій формі або на низькодохідних банківських рахунках в країнах призначення, процентна ставка в розмірі чотирьох або п'яти відсотків річних за облігаціями для діаспори може виявитися привабливою пропозицією.

Інвестори з діаспори можуть стати більш стабільним джерелом фінансових ресурсів, ніж інші іноземні інвестори, оскільки в силу знання рідної країни вони схильні сприймати ризик як нижчий. Зокрема, члени діаспори зазвичай менше

стурбовані ризиком девальвації, оскільки вони, швидше за все, знають, як витратити місцеву валюту.

Незважаючи на наявність переваг зазначеної політики, все ж таки, прийнявши рішення щодо початку реалізації такого підходу, можна зіткнутися з деякими проблемами, а саме:

- низькі продажі облігацій через недостатню фінансову грамотність представників діаспори;
- необхідність розробки ще однієї програми щодо інформування та залучення української діаспори до фінансового сектору (саме купівлі-продажу облігацій) та аргументація навіщо їм це потрібно;
- випуску спеціальних облігацій недостатньо для того, щоб діаспорна спільнота Канади продовжила впливати на ЗП України в такій силі як це потрібно.

Отже, політика співпраці з діаспорою має на меті визнати та розвивати зв'язки та заохочувати діаспорян сприяти міжнародному просуванню країни та побудові позитивного іміджу України шляхом співпраці та роботи над міжнародними проектами, проектами в країні проживання та проектами в Україні.

3.2. «Нова діаспора» як елемент зовнішньої політики України

Сьогодні українська громада в Канаді не тільки може відігравати помітну роль у політичному житті своєї країни, але й може виступати вирішальним фактором, котрий визначає специфіку українсько-канадських взаємин. За останні роки саме «нова діаспора» зайняла вагоме місце у зовнішній політиці України завдяки грошовим переказам, а не спільнота Канади. Під «новою діаспорою» будемо розуміти українців, які мігрують в інші країни (частіше всього, які знаходяться поруч з Україною - Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина) з метою заробітку на недовготривалий термін.

У період з 2015 року все більший вплив на зовнішню політику України стала мати саме ця діаспорна група, незважаючи на те, що вона є менш організованою, менш досвідченою та має менше міжнародних зв'язків. Наприклад, за даними Національного банку України тільки з Польщі за період з 2015 по 2019 рік обсяг приватних грошових переказів збільшився з майже 1,4 млрд \$ до 3,6 млрд \$ [3].

На прикладі Республіки Польща можна розглянути зазначену вище динаміку (табл.3.1):

Таблиця 3.1. – Обсяг грошових переказів з Польщі в період з 2015-2019 рр.²

Країна	2015		2016		2017		2018		2019		
	млн. дол. США	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до загального обсягу	у % до поперед- нього року
Польща	1329	19,1	1991	26,4	3116	33,6	3649	32,8	3558	29,8	97,5

Можемо побачити, що на прикладі грошових переказів з Польщі в Україну, з 2015 року роль «нової» діаспори в плані економічної допомоги стала збільшуватися в рази. Тому, через територіальну близькість та великі обсяги грошової допомоги ця діаспорна група почала розглядатися як новий суб'єкт міжнародних відносин.

Задля ефективної реалізації публічної дипломатії важливо створити комунікацію з представниками діаспори та громадянами країни, де вона знаходиться. Базовими каналами поширення інформації на цьому рівні масової комунікації є як традиційні ЗМІ, так й інтернет-ресурси. Інтерактивний рівень політичної (масової комунікації) із залученням активних представників

² Джерело: Дані статистики зовнішнього сектору / Національний банк України. Дані статистики зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external>.

української діаспори у Польщі є одним із найперспективніших напрямів співпраці України з представниками діаспори, особливо зважаючи на завдання необхідності подолання негативних стереотипів щодо українства в очах поляків, закріплення в польській громадській думці позитивного іміджу України й українців. Успішній реалізації завдання залучення діаспори має сприяти стратегія роботи з особливою її групою – так званими «лідерами думок». Останні у діаспорному середовищі – це, як правило, або представники інтелігенції (освітяни, науковці, журналісти).

Загалом, можна стверджувати, що українці в сусідніх країнах становлять велику кількість. І ті з них, котрі проживають там легально, займають значне місце в усіх сферах життєдіяльності даної країни. До таких осіб належать насамперед українські викладачі та студенти вищих навчальних закладів. Тим більше, що останніми роками все більше викладачів за різними програмами викладають у польських вузах. З огляду на зазначене представники української діаспори можуть бути корисними при виконанні заходів, що стосуються реалізації стратегії національної безпеки України. Існує значний потенціал використання представників української діаспори для налагодження більш плідної співпраці між нашими державами в політичній, економічній і соціокультурній сферах життєдіяльності.

3.3. Подальші можливі напрями співробітництва з українською діаспорою

Створення структур офіційної співпраці між діаспорою та національними урядами є критично важливим у партнерстві для сталого розвитку. Така співпраця забезпечує рамки, в яких залучення діаспори до розвитку своїх батьківщин може бути розширено за допомогою офіційної підтримки державних установ. Це також дає діаспорі офіційне визнання в установлених колах розвитку як надійних та необхідних засобів розвитку на батьківщині. Крім того, співпраця

з урядами країн забезпечує діаспору голосом і політичним впливом у процесах прийняття рішень щодо питань, пов'язаних з міграцією та розвитком. Більше того, діаспорні організації заявляють, що офіційні партнерські відносини допомагають мотивувати їх більше сприяти загальному розвитку країн походження.

Діаспора часто схильна впливати на події в країні походження та бути під їх впливом. Вони перераховують кошти членам сім'ї та збирають кошти для підтримки проектів розвитку у галузі охорони здоров'я, освіти, мікрофінансування та інших трансформаційних секторів у країні походження. Вони ведуть переговори про мирне соціально-політичне середовище у своїх країнах. Завдяки мирному середовищу та сприятливим політичним рамкам щодо країн походження діаспора може забезпечувати фінансування, підтримувати державні програми та закуповувати облігації, які існують на ринку. Деякі особисто повертаються додому, щоб надати досвід у секторах, де їхні навички дуже потрібні.

Необхідно підкреслити, що дуже важливо, щоб країна визначила свої власні сектори, в яких залучення діаспори може сприяти подальшим цілям розвитку, а також інвестувати ресурси та фокус політики у ці сектори, щоб сприяти розвитку інституційної співпраці з діаспорою. Якими саме є ці сектори, залежить від історичного, соціального та економічного контексту будь-якої країни.

ВИСНОВКИ

Отже, закордонне українство - одне з найбільших надбань країни та найбільш потенційний ресурс для реалізації зовнішньополітичного курсу України. Її залученість у реалізацію публічної дипломатії є необхідною, оскільки функція публічної дипломатії полягає в тому, щоб змінити негативне ставлення людей в інших країнах до певних цінностей і символів держави від незнання або несприйняття до протилежного. Її успіх оцінюється в залежності від того, чи покращує це чи ні громадськість цільової країни в очах міжнародної спільноти.

Окрім цього, ефективна реалізація стратегії публічної дипломатії потребує, з одного боку, чіткого визначення пріоритетів та цільових аудиторій, а з іншого - створення відповідних структур, підпорядкованих зовнішньополітичному відомству країни, які в Україні представлені доволі широко, але враховуючи приклад більш розвинених країн, необхідно зосередитись на вдосконаленні цієї системи.

Щодо сучасного стану реалізації публічної дипломатії, то він характеризується наявністю державних підрозділів та організацій, метою яких є її забезпечення, але через наявність певних факторів, які перешкоджають ефективній реалізації, Україна стикається з ситуацією, де публічна дипломатія не показує своєї максимальної ефективності.

Підсумовуючи, можемо сказати, що українська діаспора відігравала немалу роль в зовнішній політиці та політичному житті України ще з середини ХХ століття. Провідними характеристиками діяльності українських іммігрантських спільнот стають: встановлення зв'язків з історичною батьківщиною, формування релігійних, молодіжних, громадських, культурних об'єднань і організацій. Відзначимо, що досвід діяльності таких впливових етнічних груп, як єврейська, кубинська, турецька, вірменська, китайська,

корейська свідчить про те, що закордонна діаспора може стати ефективним інструментом просування інтересів і формування міжнародного іміджу країни.

Політика співпраці з діаспорою має на меті визнати та розвивати зв'язки та заохочувати діаспорян сприяти міжнародному просуванню країни та побудові позитивного іміджу України шляхом співпраці та роботи над міжнародними проєктами, проєктами в країні проживання та проєктами в Україні.

Серед найбільш перспективних напрямів співробітництва з діаспорою варто виокремити: співробітництво авторитетних представників української діаспори з вітчизняними урядовцями різних рівнів, представниками громадянського суспільства, науковцями і бізнесменами; створення спільних комісій, дискусійних клубів для розробки і сприяння впровадженню в життя інвестиційних проєктів у різних сферах; організація і проведення постійних зустрічей, через створення спільних товариств.

Необхідно підкреслити, що дуже важливо, щоб країна визначила свої власні сектори, в яких залучення діаспори може сприяти подальшим цілям розвитку, а також інвестувати ресурси та фокус політики у ці сектори, щоб сприяти розвитку інституційної співпраці з діаспорою. Якими саме є ці сектори, залежить від історичного, соціального та економічного контексту будь-якої країни.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. ГО «Інститут публічної та культурної дипломатії України». URL: <http://www.ipcdu.org.ua>.
2. Громадська організація «Центр розвитку суспільства». URL: <http://www.sdc-ua.org/about/declaration/15-activities/partners/48-partn-go-eau>.
3. Дані статистики зовнішнього сектору / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external>.
4. Дані щодо об'єктів культурних надбань українців в Канаді / укл. І. Ю. Кизим; Світовий конгрес українців. URL: www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Culture/BilaKnyha.pdf.
5. Звіт українського інституту 2020 / Український Інститут. URL: <http://report2020.ui.org.ua/>
6. Київський центр публічної дипломатії: офіційний сайт. URL: <https://kyiv-publicdiplomacy.org/ua/about-us-uk>
7. Кондрашевська Ю. Національно–культурні здобутки українців Канади. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. 2015. Випуск 23. С. 204–208.
8. Кулеба Д. Публічна дипломатія - нова зброя в умовах гібридної війни. *Європейська правда*. 23.09.2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/>
9. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» : офіційний сайт. URL: <http://miok.lviv.ua/>.
10. Публічна дипломатія: оцінка української політики в 2019 році / Портал зовнішньої політики. URL: http://fpp.com.ua/zagalna_info/publicna-diplomatiya/.

11. Питання діяльності Державної установи «Український інститут» : наказ МЗС від 28 лютого 2018 р. № 103 / Міністерство закордонних справ України. URL: <https://cutt.ly/YnrhreN>.
12. «Позитивна Україна» (Ukraine Cognita). *Позитивна Україна*. 2014. URL: <https://ukraine-cognita.livejournal.com/>
13. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі : Розпорядження КМУ від 07 червня 2017 р. № 383-р./ Кабінет Міністрів України. База даних “Законодавство “України”. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2017-%D1%80>.
14. Роль української діаспори у розбудові сильної незалежної України. *Народні блоги*. 2007. URL: <https://narodna.pravda.com.ua/history/4b502fac58872/>.
15. Світовий конгрес українців: офіційний сайт URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/about/>
16. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки / Міністерство закордонних справ України. URL: <https://cutt.ly/nnrugml>.
17. Стратегія розвитку народної дипломатії через мережу GLOBAL UKRAINIANS на 2017–2018. URL: <https://cutt.ly/lmrhyP6>.
18. Торреальба А.В. Три основных подхода диаспоральной дипломатии во внешней политике. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2017. Т. 11. № 2. С. 10-14.
19. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/mission>.
20. Anholt S. Theory and Practice of Place Branding. *Public Diplomacy and the Media: Diplomatic Academy Proceedings*. Zagreb: Diplomatic Academy of the Republic of Croatia, 2004. Vol. 6. No. 1. PP. 3
21. Batora J. Public diplomacy in Small and Medium-Sized States: Norway and Canada. *Discussion Papers in Diplomacy*. 2005. No. 97. PP.1-26.

22. Gonzalez III J. *Diaspora Diplomacy: Philippine Migration and its Soft Power Influences*, USA: Mill City Press, 2012. URL: <https://cutt.ly/CnrhirT>.
23. Heller K. S., Persson L. M. *The Distinction Between Public Affairs and Public Diplomacy*. Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York, London: Routledge, 2009. 226 p.
24. International migrant stock 2019: Country Profiles / United Nations Department of Economic and Social Affairs. URL: <https://cutt.ly/Mb3GT1H>.
25. Kishan R. *Diaspora Diplomacy and Public Diplomacy. Relational, networked and collaborative approaches to public diplomacy: The connective mindshift/ ed. Zaharna R. S. at al.* Routledge, 2014. URL: <https://cutt.ly/jnrho55>.
26. Luciuk L., Hryniuk S. *Canada's Ukrainians: Negotiating and identity/ The Ministry of Multiculturalism and Citizenship and from the Ukrainian Canadian Centennial Committee*. 360 p. URL: <https://cutt.ly/Ab3G5ou>.
27. Lyons T. *Diaspora Lobbying and Ethiopian Politics. Diaspora Lobbies and the US Government: Convergence and Divergence in Making Foreign Policy/ ed. Dewing J., Segura R.* 2014. URL: <https://cutt.ly/snrhazx>.
28. Melissen J. *Where is Place Branding Heading*. Place Branding 2004. Vol. 1 No. 1. PP. 7-26
29. Morales L. M. *La efectiva "diplomacia pública"*. *Listindiario*. 26.02.2016 URL: <https://cutt.ly/zb3HiJn>.
30. Nova Ukraine. URL: <http://novaukraine.org/>.
31. Nye J. S. *The Benefits of Soft Power. A Journal of Leadership*. 2004. No.4. URL: <https://hbswk.hbs.edu/archive/the-benefits-of-soft-power>
32. Nye J. S. *Public Diplomacy and Soft Power*. URL: <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4594675/Nye.pdf>
33. Open Ukraine : [благодійний фонд Арсенія Яценюка]. URL: <https://openukraine.org/ua/about/mission>.
34. Ostrowski D. *Die Public Diplomacy der Deutschen Auslandsvertretungen weltweit*. 2010. URL: <https://cutt.ly/JnrhfUD>.

35. Potter E. H. Canada and the New Public Diplomacy. *Discussion Papers in Diplomacy*. 2002. No. 81. PP.1-19.
36. Pratkanis A. Public Diplomacy in International Conflicts. A Social Influence Analysis. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. New York, Abingdon: Routledge, 2009. PP.111- 153.
37. Ross C. Pillars of Public Diplomacy: Grappling with International Public Opinion. *Harvard International Review*. 2003. Vol. 25. URL: <http://www.harvardir.org/articles/1117/1/>.
38. Schneider C. P. Culture Communicates: U. S. Diplomacy that works. *Discussion Papers in Diplomacy*. 2004. No. 94. PP.1-22.
39. The Ukrainian Diaspora / V. Satzewich. London: Routledge, 2002. 206 p. URL: <https://cutt.ly/xb3H0JL>.
40. Tuch H. Communicating with the World: U. S. Public Diplomacy Overseas / Institute for the Study of Diplomacy. Washington: ; Georgetown University, 1990. URL: <https://cutt.ly/HnrhhIS>.
41. Wilson D. Jr. Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age. New York: Praeger, 2001. URL: <https://cutt.ly/znrhj1O>.
42. Wiseman N. Ukrainian-Canadian Politics. Luciuk L., Hryniuk S. Canada's Ukrainians: Negotiating and identity/ The Ministry of Multiculturalism and Citizenship and from the Ukrainian Canadian Centennial Committee. P 342. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12218/file.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А. Анкета експертного опитування щодо реалізації публічної дипломатії в Україні

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

вул. Грушевського, 2, Вінниця, Україна, 21050
Контактний номер: +38 (0432) 50-89-45
Електронна адреса: medvedieva_m@donnu.edu.ua

Шановний експерте!

Звертаємося до Вас із проханням відповісти на питання, що стосуються публічної та культурної дипломатії в Україні.

Результати опитування будуть аналізуватися лише в узагальненому вигляді.

При відповіді на запитання анкети потрібно обвести номер того варіанту відповіді, що Ви вибрали. Якщо Ви заповнюєте анкету в електронному варіанті, виділяйте вибраний Вами варіант відповіді **кольоровим фоном**, на окремі питання потрібно написати відповідь самостійно.

Дякуємо за згоду взяти участь у нашому опитуванні!

АНКЕТА ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ

1. Як Ви оцінюєте рівень реалізації публічної дипломатії в Україні на сьогодні?

0 – ніяк не здійснюється

1 – питання піднімалося, але подальшого розвитку воно не набуло

2 – здійснюється, але без чітко окресленого плану

3 – публічна дипломатія здійснюється вдало та приносить хоч деякі результати

4 – публічна дипломатія є основним інструментом просування національних інтересів в Україні.

Інша відповідь: _____

2. Оцініть, будь-ласка, ступінь важливості реалізації наведених нижче завдань для України.

Оцініть за шкалою від 1 до 5, де «1» означає «не важливе», а «5» – «дуже важливе».

Завдання		Оцінка					Важко відповісти
1.	Тісна співпраця з українською діаспорою в галузі освіти	1	2	3	4	5	6
2.	Тісна співпраця з українською діаспорою в галузі науки	1	2	3	4	5	6
3.	Визначення та подальше поширення відмінних «брендових» характеристик держави	1	2	3	4	5	6
4.	Поліпшення становища свого народу, зростання реальних доходів	1	2	3	4	5	6
5.	Підвищення авторитету України на міжнародній арені	1	2	3	4	5	6
6.	Зменшення державного боргу України	1	2	3	4	5	6
7.	Прийняття більш ефективних дій щодо ліквідації корупції	1	2	3	4	5	6
8.	Забезпечення прозорості прийняття рішень	1	2	3	4	5	6
9.	Удосконалення політики України щодо налагодження стосунків української діаспори та держави	1	2	3	4	5	6
10.	Збільшення кількості статистичної та довідкової інформації про Україну в зарубіжних ЗМІ, яка має на меті зруйнувати сталі стереотипи та висвітлити позитивні сторони нашого народу, культури та традицій	1	2	3	4	5	6
11.	Формування нових інтернет-вузлів, зокрема на Азію, Океанію та Австралію	1	2	3	4	5	6
12.	Модернізація у сфері технологій та науки, технічне дооснащення наявних потужностей	1	2	3	4	5	6
13.	Удосконалення наявних потужних інформаційних джерел, які працюють на захист національних інтересів поза межами України	1	2	3	4	5	6
14.	Збільшення кількості освітніх та культурних заходів закордоном для інформування іноземних громадян про сильні сторони України	1	2	3	4	5	6

3. Оцініть, будь-ласка, внутрішні проблеми України, які гальмують просування позитивного образу

Оцініть за шкалою від 1 до 5, де «1» означає «не впливає на гальмування», а «5» – «дуже впливає».

Проблема		Оцінка					Важко відповісти
1.	Нестача фінансових ресурсів	1	2	3	4	5	6
2.	Відсутність реформ та економічна криза	1	2	3	4	5	6
3.	Існування більш важливої та помітної проблеми на горизонті (а саме вирішення відносин з існуючою країною-агресором)	1	2	3	4	5	6
4.	Невдосконалене законодавство та його постійна зміна	1	2	3	4	5	6
5.	Забюрократизованість прийняття політичних рішень	1	2	3	4	5	6
6.	Недотримання політичною владою своїх обіцянок	1	2	3	4	5	6
7.	Відсутність балансу між цілями іміджевої політики	1	2	3	4	5	6

4. Чи може українська діаспора забезпечити ефективне просування національних інтересів України? (Дайте лише одну відповідь)

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

5. Чи популяризує українську культуру українська діаспора за кордоном? (Дайте лише одну відповідь)

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

6. Чи забезпечує держава належне фінансування програм щодо популяризації України за кордоном? (Дайте лише одну відповідь)

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

7. Чи відчувається брак висококваліфікованих кадрів у сфері публічної та культурної дипломатії в уряді України? (Дайте лише одну відповідь)

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

8. Чи вважаєте ви, що на державному рівні відсутня чітка довгострокова стратегія розвитку ВНУТРІШНЬОЇ культурної політики? (Дайте лише одну відповідь)

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

9. Чи вважаєте ви, що на державному рівні відсутня чітка довгострокова стратегія розвитку ЗОВНІШНЬОЇ культурної політики? (Дайте лише одну відповідь)

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

10. Як Ви оцінюєте діяльність Міністерства закордонних справ України щодо популяризації держави за кордоном?

1. Позитивно
2. Нейтрально
3. Негативно
4. Важко відповісти

Дякуємо за участь в опитуванні!